

καίτοι ὁμοίως θά ἡγάπα ἀμφοτέρους.

Ἐνταῦθα ἔληξεν ἡ πικρὰ αὕτη συνέντευξις, μεθ' ἣν ὁ Θάνατος ἤλπιζε νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν οἰκίαν του τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν γαλήνην. Πλὴν τὸ κακὸν ἦτο λίαν προκεχωρημένον καὶ ἐπομένως ἀνίατον· προσήγγιζε δὲ γοργῶ τῷ βήματι ἡ μοιραία καὶ ἀναπόδραστος κρίσις.

Φ. ΚΑΡΡΕΡ.

(Ἀκολουθεῖ)

ΤΙΣ ΥΠΗΡΞΕΝ;

Πρὸ μηνὸς σχεδὸν ταπεινὸν τι φορεῖον, ὑπὸ δρακὸς ἀνδρῶν ἀκολουθοῦμενον, θεσπάζει ὑπὸ μόνων τῶν συγγενῶν καὶ φίλων τοῦ κομιζομένου νεκροῦ, — καθότι τὸ ἐπὶ προσώπου αὐτῶν ἐκδηλούμενον εἰλικρινὲς πένθος τοιούτους τοὺς ἐμαρτύρει — ἐβαίνειν ἡρέμα τὴν λεωφόρον ἐκείνην τοῦ θανάτου, ἣς ὁ σταθμὸς ὀνομάζεται τάφος — τελευταῖος σταθμός.

Ἡ ταπεινὴ νεκροπομπὴ προχωρεῖ, ἀλλ' οὐδὲν διεγείρει διαφέρον παρὰ τοῖς ἀνθρώποις διερχομένῃ ἀπὸ τοῦ φερέτρου δὲν κρίμενται κροσσοὶ τῆς πενθίμου συνουσίας δὲν προηγείται μουσικὴ, δι' ἣς πολλὰ λάλει ἡ ματαιότης τῶν ζώντων ἐπιζητεῖ νὰ καλύψῃ τὴν ἀφάνειαν τῶν νεκρῶν, οὐδ' ἐπονται αὐτῇ ἄμαξαι, σύρουσαι ἐν παρομοίαις περιπτώσεσι τὸ ψευδὲς καὶ ἐπιδεικτικὸν πένθος τῶν ἐπιβαιόντων αὐτάς, καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἐκπλησσόμενος ὑπὸ μόνης τῆς θέας τοῦ ἀπαστράπτοντος τῆς δόξης μανδύου, ἐν περιβάλλεται ἡ μηδαμίντης, οἶονεὶ τὴν ἀληθῆ δόξαν παρεδούσα, ἀδιαφορεῖ πρὸς ταύτην, γυμνῶν καὶ ῥαχένδοντον βαίνουσιν, καὶ δὲν λυπεῖται οὐδ' ἐρωτᾷ τίς ὁ κομιζόμενος νεκρός· ἂν δ' ἐρωτήσας τυχὸν, ἔμαθε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἐξακολουθεῖ τὸν δρόμον του σχεδὸν ὑπομειδῶν ἴσως μνηκτριζεῖ τὴν

πτωχίαν του ἴσως εὕρισκει αὐτὸν ἄσημον, γελοῖον... Ὑπάρχει τις, ὅστις ρίψας βλέμμα ἐπὶ τῆς ὀπισθεν τοῦ φερέτρου σημειουμένης συνήθως τοῦ τεθνεῶτος ἡλικίας, ἵνα ἐπ' αὐτῆς ῥυθμίσῃ τὴν ἐστίκτως ἄλλως τε συλλαμβανομένην πρὸς τὸν ἀπερχόμενον ὑπὸ τοῦ ζώντος συμπάθειαν, καὶ εὐρίσκων τὸν ἀριθμὸν ὑπέρογκον, εὐχεται καὶ εἰς ἑαυτὸν τριαύτην ἡλικίαν, δυσχερεστούμενος συνάμα ὅτι ἐκεῖνος τοσοῦτον πολὺ ἐπὶ τῆς γῆς ἐβίωσεν. Ἀλλ' ὑπάρχει ἕτερος, ὅστις, ἀποῦ ἐποίησε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ρίπτει βλέμμα σκαῖον καὶ ζηλότυπον ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ ἐκείνου, διότι ὁ Θεὸς ἀφείλεν ἀπ' αὐτοῦ τέκνον ἢ ἀδελφὸν ἐν ἀνθηρᾷ καὶ σφαιγώσῃ ἡλικίᾳ, ἐνῶ χορηγεῖ τὸ προνόμιον τῆς μακροβιότητος εἰς ἕτερον ἀνωφελεῖ, κατ' αὐτὸν, καὶ ἄχρηστον ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ κατέχοντα ἐν τῷ συμποσίῳ τῆς ζωῆς τὴν θέσιν, ἣν οἱ προσφιλεῖς αὐτῷ κατὰ φυσικὸν νόμον ἔδει νὰ κατέχωσιν. Ὁ ἄνθρωπος! καὶ ἐνώπιον ἐπὶ τοῦ θανάτου, πρὸ τῆς μυστηριώδους σιγῆς τοῦ ὁποῦ τ' ἀνακυκλῶντα τὴν θνητὴν καρδίαν μυσαρὰ πάθη ὤφειλον νὰ κοπάζωσι, φρονεῖ ἕνα νεκρὸν, βλασφημεῖ τὸ θεῖον, ἐλέγχων τὰς πράξεις ἐκείνου, οὐτινος αἱ βουλαὶ εἰσιν ἀνεξερεῦντοι.

Ἡ ταπεινὴ νεκροπομπὴ προχωρεῖ.

Παρὰ τὸ μογόφυλλον παράθυρον πενιχρὰς τινος οἰκίας ἵσταται γυνὴ τις παλαιὸν τι ἱμάτιον ἐπιδιορθώνουσα· ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τῆς θύρας, μετ' ἄλλων συνομηλικῶν αὐτῷ παίζει τὴ δεκαετὴς αὐτῆς τέκνον. Πόσον εἰσὶν εὐθυμοὶ οἱ ἄγγελοι ἐκεῖνοι! Γελῶσιν — ἄδουσι — πηδῶσιν· ἀλλ' εἰς μίαν λέξιν τῆς γυναικὸς ἐκείνης, προκυψάσης τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ παραθύρου καὶ δεικνύουσης πρὸς τοὺς παῖδας τὸ πρὸ αὐτῶν διερχόμενον πενιχρὸν φορεῖον, οὗτοι, παχιστοὶ αἰφνης τῶν φαιδρῶν καὶ θορυβῶδων ἀ-

τῶν παιγνιδίων, ἐμβλέπουσιν ἀλλήλους ἄφωνοι, περιδεῖς, μὴ κλαίοντες μὲν εἰσέτι, πλὴν ἀναμένοντες τὸν πρῶτον θρηνήσουντα, ἵνα πάντες εἰς δάκρυα διαρραγῶσιν. Ἀλλὰ τί εἶπεν ἄρά γε αὐτοῖς ἡ γυνὴ ἐκείνη; Ὅποιον φόβητρον ἔρριψεν ἐκ τῷ μέσῳ τῶν παιδικῶν αὐτῶν ἀθυρμάτων; — Ἡ ταπεινὴ νεκροπομπὴ προχωρεῖ. Ἐπὶ ἐτέρου τινὸς παραθύρου, στηρίζεται, σταυροειδῶς ἔχουσα τοὺς γυμνοὺς καὶ ἀλασπερίνοὺς αὐτῆς βραχίονας, δεκαπενταετίς τοῦ λαοῦ κόρη, ἐξ ἐκείνων, αἵτινες, ἂν δὲν ἔχουσι νὰ ἐπιδείξωσι τὰ ψευδῆ κοσμήματα, ἀπερὶ ἡ τύχη πρὸς τοὺς εὐνοουμένους αὐτῆς ἐπιδαφιλεύει. ἔχουσι νὰ ἐπιδείξωσι τὰ ἄγνὰ καὶ ἄδολα τῆς φύσεως ὥρατα σματα, διότι τὸν μὲν χρυτὸν φέρουσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τοὺς δὲ μαργαρίτας εἰς τὸ στόμα. Εἰς τὴν διάβασιν τοῦ πτωχικοῦ φερέτρου, αὕτη, ἀποσπῶσα ἐκ τῶν τρυφερῶν καὶ ροδόχρῶν αὐτῆς χειλῶν ἓν φίλημα, ἐξελθὼν εὐώδες καὶ ἄγνόν ἐκ τοῦ ἀγίου βήματος τοῦ παρθενικοῦ αὐτῆς στήθους, τὸ πέμπει τῷ διερχομένῳ νεκρῷ, προσφέρουσα οὕτω αὐτῷ ἓν ἄνθος; — ἄνθος ἄλλον καὶ ἀθάνατον, ὡς ἡ ψυχὴ, ἐξ ἧς ἐκπορεύεται. — Ἡ ταπεινὴ νεκροπομπὴ προχωρεῖ. Χειροτέχνης τις, σφυρηλατῶν σίδηρον ἀπὸ πρῶτας μέχρης ἐσπέρας, ἵνα τὰ πρὸς τὸ ζῆν κερδίσῃ, εἰς τὴν διάβασιν τοῦ νεκροῦ ἀποθέτει τὸ ἐργαλεῖόν του, καὶ διὰ τῆς τυλῶδους καὶ μεμαυρισμένης αὐτοῦ χειρὸς ἀπομάσσει ἓν δάκρυ! Ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος τοῦ σιδήρου κλαίει... πλὴν δὲν κλαίει αὐτὸς μόνος· τὸ ἄφωνον τοῦτο τῆς καρδίας μνημόσυνον παρακολουθεῖ παντοῦ τὸν ἄσημον νεκρὸν, ἐνιαχοῦ δὲ βλέπει τις χεῖλη σιγῇ ψιθυρίζοντα ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ προσευχὴν, ἧς ἀνθρώπινα ὦτα δὲν ἀντιλαμβάνονται, ἀλλ' ἦν ὁ Θεὸς μόνος ἀποδέχεται καὶ εἰσακούει.

Ἀλλὰ τίς ὑπῆρξεν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος;

* *

Τὸ ταπεινὸν φορεῖον εὐρίσκεται ἤδη

παρὰ τῷ πρὸς ἀπόκρυψιν αὐτοῦ ἀνορυχθέντι λάκκῳ· μίαν στιγμὴν ἀκόμη, καὶ ὁ νεκρὸς ἐκεῖνος καταβιβάζεται ἐντὸς αὐτοῦ. Οὐδεμία φωνὴ περὶ τοῦ τάφου ἐγείρεται. Ἀλλὰ τί ἔχει νὰ εἴπῃ τις πρὸς ἄσημον καὶ ἀφανῆ νεκρὸν; Αἶ, καὶ τί μ' αὐτό; Οἱ ρήτορες καὶ ποιηταὶ διὰ τῆς ἀποκαλύψεως κεκρυμμένων αὐτοῦ ἀρετῶν εἰσιν ἱκανοὶ νὰ τὸν ἀναδείξωσιν. Ἀλλως τε, οἱ ζῶντες δὲν καίουσι τὸ θυμίαμα αὐτῶν ὑπὲρ μόνων τῶν νεκρῶν, καθότι ὁ νεκρὸς οὐδ' ἀκούει, οὔτε θὰ πληρώσῃ αὐτὸς τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ μὲν θρηνηθῆσας, κολακείας δὲ ὑπὲρ τῶν ζώντων, καὶ δυναμένων νὰ πληρώσωσι συγγενῶν αὐτοῦ. Ἀλλ' οἱ συγγενεῖς τῶν ἀπόρων νεκρῶν δὲν ἔχουσι ν' ἀγοράσωσι τὰ ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν προσφιλῶν αὐτῶν ἐπὶ πληρωμῇ ριπτόμενα ἄνθη, καὶ οἱ νεκρολόγοι ἢ μᾶλλον ζῶντα νεκρολόγοι δὲν ἐξοδεύουσι δωρεὰν τὸν λίθον αὐτῶν. — Ἰδοὺ τὸ φορεῖον καταβιβάζεται κατεβιβάσθη. Αἱ πρῶται δρᾶκες χορὸς ἐρρίφθησαν... Γαῖαν ἔχρης ἐλαφρὰν, πτωχὲ νεκρέ!

Ἀλλὰ τίς ὑπῆρξεν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος;

* *

Ἐπεὶ τὸν πτωχὸν ἐκεῖνον παντοπώλῃν κρατοῦντα διὰ τῶν κομβῶδων αὐτοῦ δακτύλων γραφίδα καὶ χαράσσοντα ἐπὶ βυπαροῦ καταστίχου χονδροειδεῖς τινὰς καὶ κακοσχῆμους ἀριθμούς; Φαίνεται ὑμῖν παράδοξον, ἴσως δὲ καὶ γελοῖον, δὲν εἶναι ἀληθές; διότι πιστεύετε ὅτι τὸ λεπτοφυὲς καὶ ἀριστοκρατικὸν τῆς γραφῆς ἐργαλεῖον ἥκιστα ἀρμόζει πρὸς τὴν τραχύδερμον καὶ λᾶσιον ἐκείνην χεῖρα καὶ ὅμως ὁ μικρέμπορος οὗτος διὰ τῶν χονδροειδῶν καὶ κακοσχῆμων ἐκείνων ἀριθμῶν σημειοῖ τὰς ἐαυτοῦ δασοληψίας, ἐνήμερος καθιστάμενος τῶν μικρῶν αὐτοῦ συμφερόντων. Γεννηθεὶς πτωχός, καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ μάλιστα ἐπαρκούντων πρὸς συντήρησίν του ἐν ἐποχῇ μάλιστα, καθ' ἣν τὰ γράμματα ἦσαν ἀπηγορευμένους κερπὸς διὰ

τὰ τέκνα τοῦ λαοῦ, ἠύξησε καὶ ἡλικιώθη ἐν τῇ ἀμαθείᾳ· πλὴν, κατορθώσας διὰ πολυετοῦς καὶ ἐντίμου ἰδρωτός, νὰ ἐξοικονομήσῃ μικρόν τι ποσόν, δι' οὗ τὸ στενόχωρον ἐκεῖνο ἐργαστήριόν του ἠδυνήθη νὰ σχηματίσῃ, ἠσθάνθη τότε τὸ πρῶτον τὴν δίψαν, καὶ δὴ τὴν ἀνάγκην μαθήσεως· ἀντὶ δὲ μιᾶς ἢ δύο δραχμῶν κατὰ μῆνα, ἅς ἐδίδοε πρὸς τὸν ἀρανή ἐκεῖνον νεκρὸν, ἐδιδάχθη παρ' αὐτοῦ, ὅπισθεν βασιλίου τυροῦ, τὴν τε ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Βλέπετε τὴν μελανόφθαλμον ἐκείνην κόρην, κρατοῦσαν εἰς τὴν δεξιὰν βιβλίον. καὶ ἀναγινώσκουσαν διὰ γλυκειᾶς φωνῆς, ἐκαστοτεῖ ὑπὸ στεναγμοῦ διακοπτομένης; «Ὡ, ἐν τῷ οἴκῳ ἐκείνῳ δὲν εἶναι οἰκοδεσποτινα, οὔτε οἰκοδεσποίνης. θυγάτηρ· αὐτὴ ἐστὶν ὑπηρέτις, ἀναγινώσκουσα, πρὸς ἀνοψυχὴν, μετὰ τὰς κοπιώδεις τῆς ἡμέρας ἐργασίας, τὸ ὑψηλὸν καὶ περιπαθὲς τῆς «Φαρμακωμένης» ᾠῆς. Θεωρήσατέ τὴν προσεκτικῶς ἐκ τοῦ σπᾶσματος τῶν μύωνων τοῦ προσώπου της θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἡ κόρη αὕτη κατέχεται ὑπὸ βιαίων ἐσωτερικῶν πόνων, ὅτι αἰσθάνεται τὸ «φάρμακον» τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης αὐτοκτόνου διαβιβρώσκου καὶ αὐτῆς τὰ σπλάγχνα. Καὶ τίς ἐδιδάχεν αὐτὴν ν' ἀναγινώσκῃ τοὺς ἀθανάτους στίχους τοῦ ὑψιπέτου τῆς Ἐλευθερίας ἀαδοῦ; Ὁ νεκρὸς ἐκεῖνος. Βλέπετε τὸν παῖδα ἐκεῖνον, γονυπετὴ πρὸ τῆς σεμνῆς εἰκόνης τοῦ μάρτυρος τοῦ Γολγοθᾶ καὶ ἀπαγγέλλοντα τὴν νυκτερινὴν αὐτοῦ προσευχήν; Οὗτός ἐστιν υἱὸς πτωχῆς πλυντρίας. Καὶ τίς ἐδίδαξε τὸν ἀθῶα ἐκεῖνα χεῖλη νὰ ψαλλίζωσι τὰς ἱεράς καὶ ἀρμονικὰς λέξεις; «Θεὸς ἐγώ,» «Πατήρ ἐγώ,» «Ἐλεούθερίαι;» Ὁ νεκρὸς ἐκεῖνος. Ἀλλὰ τίς ὑπῆρξε λοιπὸν οὗτος;

* *

Πνευματώδεις καὶ ἐγγράμματοι τῆς ἐποχῆς νέοι· ἐνθυμείσθε τὸν μικρόσωμον καὶ εὐγενῆ ἐκεῖνον γέροντα, ὃν πολλάκις ἐσεβάζω; ὃ ἀπηνήγατε κα-

τὰ τὰς ἀκαθάρτους καὶ σκολιὰς τῆς πόλεως στενωποὺς, ὅπου ὑμεῖς πορεύεσθε ἐργολαβίας χάριν, καὶ ὅπου ἐκεῖνος ἐπορεύετο ὅπως διδάξῃ τὴν ἀνάγνωσιν πρὸς τὰ τέκνα τοῦ λαοῦ; Θὰ ἐνθυμῆσθε τὸν ταπεινόφρονα ἐκεῖνον γέροντα, διότι πολλάκις, ἐνῷ οὗτος, πλησίον ὑμῶν διερχόμενος, ἀπεκαλύπτετο ὑμῖν εὐσεβάστως τὴν πολλὰν κεφαλὴν, ὑμεῖς ἐσκώφετε καὶ ἐχλευάσετε αὐτόν, ἵνα τὸν χαιρετισμὸν τῷ ἀνταποδώσητε. Θὰ ἐνθυμῶνται ἐπίσης τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ οἱ εὐπαιδευτοὶ ὑμῶν καθηγῆται καὶ διδάσκαλοι, — οἱ· πλείστοι ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου τὰ πρῶτα γράμματα διδαχθέντες. — διότι, ἐσάκις οἱ σοφοὶ οὔτοι ἤθελον ὁμότεχόνον τινα αὐτῶν ὡς γραμματοκάπηλον καὶ ἀμαθῆ νὰ παραστήσωσιν, ἢ, τὴν διδασκαλικὴν αὐτῶν ἀξιοπρέπειαν εὐλαβούμενοι, προέκειτο τὴν εὐτελεῖ διδάκτρων προσφοράν ἀπόρου καὶ πρὸς μάθησιν ὀργῶντος νέου ν' ἀποκρούσωσι, τ' ὄνομα τοῦτο, τὸ σεβαστὸν παρὰ τῷ λαῷ, ὡς συνώνυμον ἀμαθείας ἢ ἐξευτελισμοῦ, ἀείποτε μετεχειρίζοντο. Καὶ ὁμως αὐτοὶ καὶ ὑμεῖς θὰ λησμονηθῆτε· ἐνῷ τ' ὄνομα τοῦτο, τὸ περιφρονηθὲν, θὰ ζῇ σὺν αἰωνίως, οὐχὶ ἐπὶ ἀψύχου καὶ φθαρτοῦ μαρμάρου, ἀλλ' ἐπὶ πάλλοντος καὶ ἀφάρτου μνημείου — ἐν τῇ μεγάλῃ καὶ εὐγνωμονούσῃ καρδίᾳ τοῦ λαοῦ, οὗτως ὁ Παναγιώτατος ὁ Βορρὲς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος καὶ μόνος διδάσκαλος.

Συμβουλευόμεν, καὶ πεπεισμεθα ὅτι ἡ συμβουλὴ ἡμῶν θέλει ἴχῃ παρὰ τοῦ λαοῦ, πρὸς ὃν υποβάλλομεν ταύτην, τῆς δικαίας καὶ ταχείας πραγματοποιήσεως, ἵνα ἐπιτροπῇ, ἐν αὐτῷ τῷ λαῷ ἐκλεχθῇσιν, ἀποτελουμένη δὲ ἐξ ἀρχαίων μαθητῶν τοῦ ἀγαθοῦ διδασκίλου, ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν ἐρχοῦ, πρὸς τέλεσιν Μνημοσύνου ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

Ἐν Ζικύνῳφ, 30 Ὀκτωβρίου 1878.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΡΤΥΡΕΣ.